

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง ศีลขัตติยธรรมที่ส่งผลให้เกิดศรัทธาในการปฏิบัติวิปัสสนา ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์การศึกษาไว้ ๓ ประการ คือ ๑) เพื่อศึกษาความงดงามของพระพุทธรูปสมัยสุโขทัย ตามหลักทัศนศิลป์ ๒) เพื่อศึกษาหลักธรรมที่ปรากฏในพระพุทธรูปสมัยสุโขทัย ๓) เพื่อศึกษาหลักศรัทธากับการปฏิบัติวิปัสสนา โดยตีความลักษณะพระพุทธรูปสมัยสุโขทัย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษาข้อมูลจากคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท ได้แก่ คัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา ปกรณ์วิเสส หนังสือ เอกสาร ตำรา ผลงานทางวิชาการ และรายงานการวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง แล้วนำมาเรียบเรียง นำเสนอแบบบรรยายเชิงพรรณนา โดยสรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษา พุทธศิลป์สมัยสุโขทัยที่ส่งผลให้เกิดศรัทธาในการปฏิบัติวิปัสสนา พบว่า ผลงานอันเป็นความภาคภูมิใจของช่างศิลปกรรม ที่ประสงค์จะสร้างพระพุทธรูปให้เป็นเครื่องเคารพบูชา และได้ระลึกถึงพระพุทธเจ้า เราเรียกว่า งานพุทธศิลป์ แรกเริ่มเกิดจากศรัทธาแรงกล้าของพุทธศาสนิกชนในอินเดีย แล้วในที่สุดได้แผ่ขยายความศรัทธานั้นมาถึงอาณาจักรสุโขทัยทั้งหลักธรรมคำสอน และผลงานที่เป็นพุทธศิลป์ต่าง ๆ

สุโขทัยอุดมไปด้วยความเป็นเลิศหลายประการ หากกล่าวเฉพาะด้านพระพุทธรูปแล้ว ถือได้ว่ารุ่งเรืองถึงขีดสูงสุด เพราะสุโขทัยมีช่างศิลปกรรมที่มีฝีมือในการเสกสรรปั้นแต่งพระพุทธรูป มีความรู้อย่างเยี่ยมยอดในทางทัศนศิลป์ เชี่ยวชาญในการหล่อหลอมโลหะ และศึกษาอย่างลึกซึ้งถึงหลักธรรมในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเถรวาท

การศึกษาพระพุทธรูปสมัยสุโขทัยพบว่า ช่างผู้สร้างพระพุทธรูปได้ศึกษาถึงลักษณะพิเศษที่มีปรากฏในพระคัมภีร์ ที่ว่าด้วย พระวรกายของพระมหาบุรุษ ๓๒ ประการ นำมาเป็นแนวทางในการสร้างผลงานด้านปฏิมากรรม และประดิษฐ์ตกแต่งได้อย่างงดงามเหนือกว่าแนวศิลปะนิยม มีหลักธรรมประกอบอยู่ในองค์พระพุทธรูปหลายประการ และในหลักธรรมนั้นสามารถนำมาตีความประยุกต์ใช้เป็นหลักในการดำเนินชีวิตได้ เช่น พระพุทธรูปมีพระกรณยาว ความหมายคือ จงเป็นหูหนวก อย่าเชื่อคนง่าย ดังพระพุทธร่องค์ตรัสไว้ใน กาลามสูตร เป็นต้น

หรือการปรากฏรูปจักรบฉาพระบาทของพระพุทธเจ้า มีนัยสำคัญที่อาจพิจารณาได้ว่า การเสด็จจาริกไปสู่สถานที่ต่าง ๆ ทั่วแคว้นแคว้นของพระองค์เป็นดุจการหมุนไปของกงล้อแห่งธรรม อันก่อให้เกิดประโยชน์สุข แก่กุลแก่มหาชน เป็นต้น ซึ่งเรื่องของหลักธรรมเหล่านี้ สามารถก่อให้เกิดความศรัทธาแก่ผู้ที่ได้รับฟังด้วยโยนิโสมนสิการ อันเกิดจากคำอธิบายจากผู้ที่เป็นกัลยาณมิตรได้

ศรัทธาเป็นหลักธรรมสำคัญประการแรกของบุคคล การมีศรัทธาจึงเสมือนการมีทรัพย์ที่ก่อประโยชน์ต่อบุคคล และต่อสังคม ศรัทธาสามารถพัฒนาให้เจริญขึ้นเพื่อเป็นปัจจัยไปสู่องค์ธรรมอื่น ๆ ที่สูงขึ้นไปได้ เช่น ศรัทธาที่เกิดจากการฟังที่ดี ที่เกิดจากการคิดที่ดี ย่อมเป็นสื่อไปสู่ความเป็นสัมมาทิฐิ และสามารถทำให้ปัญญาเจริญยิ่ง ๆ ขึ้นได้ด้วยกระบวนการพัฒนาที่เรียกว่า ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ธรรมทั้ง ๓ ประการนี้ ต้องอาศัยซึ่งกันและกัน พระพุทธเจ้าทรงให้ศรัทธานี้เป็นปัจจัยเกื้อกูลต่อปัญญา เพื่อให้เกิดผลอันยิ่งใหญ่ในการปฏิบัติวิปัสสนา

การปฏิบัติวิปัสสนาที่เข้ามาพร้อมกับพระพุทธศาสนาเถรวาท แบบลังกาวงศ์ นับว่าเป็นสิ่งใหม่ที่มีขึ้นในสุโขทัย ดังนั้น การสร้างวัดในเขตอรัญญิก ซึ่งเป็นส่วนของพระที่พอใจในการปฏิบัติธรรมที่เรียกว่า คณธอรัญวาสี โดยวัดที่สร้างมีรูปแบบเฉพาะของการปฏิบัติวิปัสสนา ที่เรียกว่า “วิหารจตุรมุข” และสร้างพระพุทธรูปในแบบ ๔ อริยาบถประดิษฐานไว้ในแต่ละด้านของวิหาร ย่อมเป็นเครื่องช่วยในการเชิญชวนให้ผู้คนมีศรัทธา ได้เข้ามาใกล้ชิด และได้ปฏิบัติธรรม ที่เรียกว่า การปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา ซึ่งมีสติปัฏฐาน ๔ เป็นหลักธรรมสำคัญ ใช้การกำหนดรู้อย่างมีสติในอริยาบถใหญ่ทั้ง ๔ คือ อริยาบถยืน อริยาบถเดิน อริยาบถนั่ง อริยาบถนอน ที่เรียกว่า กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน หมวดอริยาบถปัพพะ

การศึกษาพุทธศิลป์สมัยสุโขทัยที่ส่งผลให้เกิดศรัทธาในการปฏิบัติวิปัสสนานี้ เป็นการศึกษาที่มีเนื้อหาในด้านทางโลกียะเป็นส่วนใหญ่ เพราะกล่าวถึงการศึกษาว่าพระพุทธรูปที่ดูว่างดงามเป็นอย่างไร ในความงามนั้นแฝงหลักธรรมที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตได้มีอะไรบ้าง และพระพุทธรูปนั้นได้เข้ามาประกอบในการปฏิบัติวิปัสสนาได้อย่างไร

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

การศึกษาพุทธศิลป์สมัยสุโขทัยที่ส่งผลให้เกิดศรัทธา ในการปฏิบัติวิปัสสนา ในครั้งนี้ เป็นการศึกษาด้านเอกสารที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับ พุทธศิลป์สมัยสุโขทัยที่สามารถส่งผลให้เกิดศรัทธา นำไปสู่การปฏิบัติวิปัสสนาได้ จึงกล่าวได้ว่า วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ มีส่วนที่เป็นไปในทางโลกียะเป็นส่วนใหญ่ โดยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

งานด้านพุทธศิลป์ จุดประสงค์แรกของการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยคิดจะศึกษาเพื่อการออกแบบสำหรับภาควิชาสาขาวิปัสสนาภาวนา เช่น ศึกษาเพื่อออกแบบตราสัญลักษณ์ของสาขาวิปัสสนาภาวนาโดยเฉพาะ เพื่อให้เป็นอัตลักษณ์ของภาควิชาวิปัสสนาภาวนา แต่ติดด้วยข้อจำกัดในเรื่องของการทำวิทยานิพนธ์ แต่กระนั้นการศึกษาวิทยานิพนธ์ในหัวข้อนี้ก็สามารถนำมาขยายให้เกิดเป็นผลงานได้ จากประสบการณ์ที่ผ่านมาพบว่า ในมหาวิทยาลัยชั้นนำทั่ว ๆ ไป แต่ละมหาวิทยาลัยจะมีสัญลักษณ์เป็นหลักสากลอยู่แล้ว และในแต่ละคณะ แต่ละภาควิชาก็มีสัญลักษณ์เฉพาะเป็นอัตลักษณ์ของตัวเองอยู่ด้วย ยกตัวอย่างเช่น มหาวิทยาลัยศิลปากร มีสัญลักษณ์ ดังนี้

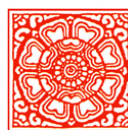
ตรา มหาวิทยาลัยศิลปากร

ตรา คณะมัณฑนศิลป์

และตรา สาขาออกแบบนิเทศศิลป์

ทั้งนี้เพื่อยกมาตรฐานของภาควิชาวิปัสสนาภาวนา ให้มีอัตลักษณ์เฉพาะของตนเอง รวมทั้งผู้วิจัยได้ศึกษาการสร้างองค์พระพุทธรูปไว้เฉพาะเป็นของวิปัสสนาภาวนาโดยตรง เพราะเมื่อมีการนำเสนองานเอกสารหรือการออกแสดงงานอื่น ๆ จะไม่ต้องนำผลงานของผู้อื่นมาใช้ หากผู้วิจัยได้มีโอกาสในภายหน้าจะหยิบยกเรื่องนี้มาทำให้เป็นผลงานที่ใช้งานได้จริงต่อไป

๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งต่อไป

เนื่องจากการศึกษานี้ เป็นการศึกษาด้านการสร้างความศรัทธาโดยนำพระพุทธรูปที่งดงามมาเป็นหลักในเบื้องต้น ซึ่งเป็นฝ่ายของทางโลก และเมื่อมีศรัทธาแก่กล้าขึ้นจึงนำเข้าสู่การปฏิบัติซึ่งเป็นฝ่ายของทางธรรม ผู้วิจัยใคร่จะเห็นมีผู้ศึกษาต่อว่า ทำเดินจงกรมในลักษณะแบบใดที่มีสอนกันอยู่ ในแต่ละท่าให้ผลทางด้านจิตใจเป็นอย่างไร ผู้วิจัยใคร่จะเห็นมีผู้ศึกษาต่อว่า ทำนั่งเจริญสติ ในลักษณะแบบใดที่มีสอนกันอยู่ เช่น นั่งแบบสมาธิเพชร ทำนั่งแบบซ้อนขา (สมาธิราบ) ทำนั่งแบบเรียงขาให้ผลทางด้านจิตใจเป็นอย่างไร เป็นต้น จึงขอเสนอแนะการทำวิจัยเพิ่มเติมเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษา และปฏิบัติต่อไป